

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.58](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.58)

УДК 631.15-049.5:657

С. І. Василішин,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
ORCID ID: 0000-0001-5023-9878*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІСІЇ ТА НАЗВИ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ПІД ВПЛИВОМ ЗАПИТІВ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

S. Vasylishyn

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Accounting and Audit Subdepartment,
Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaiev*

THE TRANSFORMATION OF THE MISSION AND THE NAME OF THE ACCOUNTING PROFESSION UNDER THE INFLUENCE REQUESTS TO STRENGTHEN THE ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF ECONOMY DIGITALIZATION

Статтю присвячено перегляду місії та назви професії бухгалтера в контексті зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах діджиталізації економіки. Доведено вагомість інституту професії бухгалтера у світовому соціально-економічному просторі та встановлено, що назва професії на початку 20-х рр. ХХІ ст. не зовсім відповідає сутності й набору функцій, покладених на неї. Охарактеризовано передумови, які унеможливають утрату вагомості цієї професії в майбутньому та зумовлюють необхідність її трансформації від впливом процесів діджиталізації. Обґрунтовано перспективи бухгалтерської професії у процесі гарантування економічної безпеки бізнес-структур і достовірного безпекового представлення бізнесу у звітності. Запропоновано змістове наповнення трансформованої назви «обліковий гарант економічної безпеки», яке розширює горизонти розуміння місії та спроможності інституту бухгалтерського обліку й інституту професійних бухгалтерів, а також їх вирішальної ролі в процесі зміцнення економічної безпеки підприємств, галузей і національної економіки загалом.

The article is devoted to the revision of the mission and the name of the accounting profession in the context of strengthening the economic security of enterprises in the context of the economy digitalization. One of the crucial components of successful business development is counteraction to risks and threats, which determines the urgency of revising the accounting mission and the institute of professional accountants as a source of information support in the context of ensuring the economic security of enterprises. The mission of the accounting profession has been and remains beyond extinction on the horizon of the economic business environment, as it is the accountant who is called to provide stakeholders with complete reliable information, prevent risks and crises, develop tailor-made accounting policies and ensure economic security, which largely depends on fidelity. and methodological accuracy of the formed professional judgment of the specialist. Achieving this mission is possible only if there is a set of specific competencies of the specialist,

including accounting and analytical, security, organizational and managerial, digital, communication, leadership and psychological ones.

The importance of the institute of the profession of accountant in the world is proved. It is established that the name of the profession in the early 20s of the XXI century does not quite correspond to the essence and set of functions assigned to it. The preconditions that prevent the loss of weight of the accounting profession in the future and determine the need for its transformation from the influence of digitalization processes are described. The prospects of the accounting profession in the process of guaranteeing the economic security of business structures and reliable security representation of business in reporting are substantiated. The content of the transformed title "accounting guarantor of economic security", which expands the horizons of understanding the mission and capabilities of the institute of accounting and the institute of professional accountants and their crucial role in strengthening economic security of enterprises, industries and the national economy is proposed.

Ключові слова: бухгалтер; економічна безпека; бухгалтерський облік; трансформація; діджиталізація; інститут професійних бухгалтерів.

Key words: accountant; economic security; accounting; transformation; digitalization; institute of professional accountants.

Постановка проблеми. Професія бухгалтера – одна з найдавніших у світі, про що свідчать численні історичні артефакти стародавніх Індії, Вавилону, Єгипту, Греції та Римської імперії. Подальший розвиток бухгалтерського обліку тісно пов'язаний з появою виробництва, розвитком банківської системи, установленням міжнародних зв'язків, зростанням ролі цінних паперів, участю держави в економічному житті країни.

На початку 20-х рр. XXI ст. місія та назва професії бухгалтера перебуває в процесі трансформації внаслідок стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, цифровізації економіки та зміни запитів внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів. Однією з вирішальних складових успішного розвитку бізнес-структур є протидія ризикам і загрозам, що і зумовлює актуальність перегляду місії бухгалтерського обліку та інституту професійних бухгалтерів як джерела інформаційного забезпечення в контексті гарантування економічної безпеки підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трансформація функцій бухгалтерського обліку та інституту професійних бухгалтерів як його складової є об'єктом наукових досліджень багатьох учених-економістів, серед яких Л. Васильєва, М. Вахрушина, В. Жук, Т. Камінська, С. Легенчук, О. Мазіна, З. Пестовська, Н. Правдюк, Я. Соколов та ін. У їхніх працях глибоко розкрито методологічні й практичні аспекти місії та спроможності інституту бухгалтерського обліку в умовах постійних змін зовнішнього середовища бізнесу і гармонізації національної системи обліку до міжнародних стандартів. Водночас напрями трансформації місії та перегляд назви професії в контексті зміцнення економічної безпеки підприємств і розвитку процесів діджиталізації потребують поглибленого вивчення, що зумовило проведення дослідження з визначеної теми.

Формулювання цілей статті. Метою статті є перегляд місії та назви професії бухгалтера в контексті зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах діджиталізації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слово «бухгалтер» з'явилося в кінці середньовіччя. У 1498 р. імператор Священної Римської імперії Максиміліан I призначив «бухгалтером» Христофора Штехера. Саме в цей період формується так званий «венеційський» метод подвійного запису і, завдяки працям Бенедетто Котрульї та Луки Пачолі, суттєво поглиблюються фундаментальні основи теорії бухгалтерського обліку.

Як наголошує В. Жук, «бухгалтера можна розглядати як представника професії (інституту) в тому випадку, якщо він володіє знаннями, навичками, вміннями і дотримується етики. Явне вираження, а тим більше дотримання вищевикладених якостей, формується в міру розвитку економіки і досягає свого апогею лише з утворенням професійного бухгалтерського руху» [1, с. 317].

Професійних бухгалтерів неоднаково називають у різних країнах: у Великій Британії – це присяжні бухгалтери, у Франції – експерт-бухгалтери, у США – публічні бухгалтери. Сутність усіх цих назв одна: підтвердження компетентності, що визначає право бухгалтера займатися своєю діяльністю і гарантуватиме акціонерам, керівництву підприємств і в кінцевому підсумку державі кваліфіковане застосування законодавства.

Наявність численних професійних організацій та об'єднань підтверджує вагомість інституту професії бухгалтера у світовому соціально-економічному просторі, проте назва професії на початку XXI ст. не зовсім відповідає сутності та набору покладених на неї функцій. Об'єктивність такої невідповідності і, як результат, трансформації назви є наслідком стрімкого розвитку діджиталізації економіки, зміни парадигми менеджменту підприємств і посилення ризиків бізнес-середовища в глобальному світі.

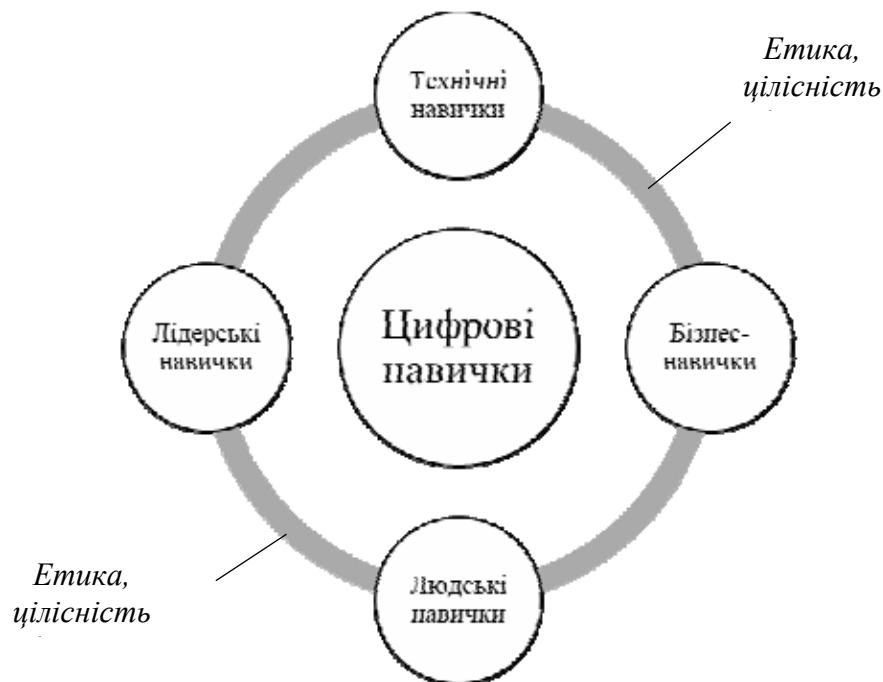
Бухгалтерський облік та професія бухгалтера, які останні 20 років перебували під впливом суттєвих змін, на початку XXI ст. постали перед викликами ери діджиталізації суспільства та його економічного ладу. Четверта промислова революція, початком якої прийнято вважати 2011 р., кардинально змінює підходи до

управління інформацією та свідчить про вирішальний вплив глобальної мережі Інтернет і комп'ютерних технологій на економічний лад сучасного суспільства.

На початку 20-х рр. XXI ст. цифровізація проникла майже в усі сфери суспільного життя, значно вплинувши на бізнес-середовищі та його інформаційне забезпечення. Тому неминучою є трансформація місії та функцій інституту бухгалтерської професії в нових, діджиталізованих умовах.

Діджиталізація економіки, яка перебуває під постійним впливом факторів та ризиків макро- і мікросередовища, поглиблює місію, предмет, об'єкт і функції бухгалтерського обліку та професії бухгалтера, який відповідно до запитів зовнішніх і внутрішніх користувачів має забезпечувати належний рівень інформаційної та, як наслідок, економічної безпеки бізнес-структур. Зростання кількості кібератак, вірусних програм та проявів економічного шпигунства вимагають від сучасного представника бухгалтерської професії наявності, крім професійних облікових навичок, так званих цифрових, чи діджиталізаційних навичок.

Таким чином, процеси діджиталізації суттєво трансформують навички бухгалтера, що виходять далеко за межі сервісної функції обліково-аналітичного забезпечення. За даними останнього глибокого дослідження Association of International Certified Professional Accountants (AICPA), в епоху діджиталізації фінансовим спеціалістам необхідно володіти технічними навичками та вмінні застосовувати їх у бізнес-контексті. Також їм потрібно використовувати людські навички, щоб впливати на інших, та лідерські навички, щоб продовжувати очолювати організації [2.]. Усі ці складові повинні підкріплюватися етикою, цілісністю і професіоналізмом (рис. 1).

Рис. 1. Компетентнісний фреймворк CGMA 2019 р.

Джерело: побудовано за [2]

Всесвітній конгрес бухгалтерів 2018 р. у Сідней задекларував, що роботизація (цифровізація, штучний інтелект, подальший розвиток автоматизації) – об'єктивне майбутнє бухгалтерської професії. Але це не загроза для неї, а технологічна підтримка трансформації (розвитку) функцій бухгалтера як аналітика-консультанта в сучасних економічних умовах. Бухгалтер в економіці майбутнього – це аналітик, здатний оцінити вплив на добробут своєї компанії всього комплексу чинників, що формуються складною соціально-економічною дійсністю [3]. Тобто бухгалтер мусить мати і цифрові навички, і цифровий спосіб мислення.

Уважаємо, що в подальшому цифрові технології дедалі більше проникатимуть у всі сфери людської діяльності, тому попит роботодавців зростатиме саме на представників нової генерації облікових менеджерів у діджиталізованому світі.

Сьогодні у професійних і наукових колах поширеною є думка щодо відсутності перспектив бухгалтерської професії, функції якої повністю візьмуть на себе ІТ-технології, зокрема надсучасні технології обробки інформації на основі технологій блокчейну.

На наше глибоке переконання, хмарні технології зберігання даних, таксономія фінансової звітності та повна автоматизація рутинних операцій є не загрозою зникнення бухгалтерської професії, а інструментом, який відкриває додаткові горизонти для людського фактора. У таких умовах виникає необхідність в удосконаленні підготовки фахівців у галузі обліку, оподаткування й аудиту, перекваліфікації вже працюючих бухгалтерів та вивченні додаткових можливостей, що дає діджиталізація.

Перша і найголовніша функція бухгалтера, яку не може замінити програмне забезпечення, – підготовка достовірної, правдивої та доречної фінансової звітності, що поєднує результат технічної обробки фінансових і нефінансових потоків інформації та результат професійного судження конкретного фахівця, який її готує.

Другою, не менш важливою функцією, яку здатен задовольнити лише людський ресурс, є захист інтересів, комерційної таємниці та збереження майна компанії. У сучасних умовах флуктуацій

макросередовища, особливо через запровадження заходів боротьби з пандемією коронавірусу COVID-19 у 2020 р., ця функція є одним із «рятівних жилетів» бізнесу.

І третя важлива складова місії бухгалтерської професії, яка не піддається повній автоматизації – гарантування економічної безпеки підприємства, передбачення негативного впливу та мінімізація ризиків бізнес-середовища.

Соціальна місія професії бухгалтера вимагає від особи, яка займається такою діяльністю, бути експертом у сфері бухгалтерського обліку, який демонструє і підтримує компетентність, відповідає кодексу етики, дотримується високих професійних стандартів і діяльність якого регулюється через професійну організацію бухгалтерів або інший механізм регулювання [4].

Діджиталізація обліку зміцнила, а не похитнула позиції бухгалтерів на ринку праці, вивільнивши потенціал бухгалтера для роботи в напрямі моделювання звітності та управління її змістом. Головне – бути готовим до вирішення нових завдань, не передаючи їх маркетологам, економістам, менеджерам та іншим фахівцям, що дозволить підвищити роль бухгалтерів у процесах управління та інформаційного забезпечення підприємств [5].

Більше того, підтвердженням важливості професії бухгалтера є той факт, що за результатами моніторингу вакансій на ринку праці, розміщених у мережі Інтернет, потреба в професійних бухгалтерях станом на початок 2020 р. вища за аналогічний показник 2015 р. на 31,8 %.

Професор В. Вахрушина справедливо відзначила вплив на парадигму бухгалтерського обліку мінливих суб'єктивних та об'єктивних факторів, унаслідок дії яких постає питання про існування бухгалтерської професії взагалі. Автор наголошує, що зникнення такої професії є неможливим, а розвиток інформаційних технологій є лише необхідністю вирішувати завдання, які стоять перед бухгалтерським обліком [6].

Тому вважаємо, що зникнення професії бухгалтера внаслідок цифрових технологій неможливе. Перспектива бухгалтерської професії в цифровому світі має базуватися на трансформації місії бухгалтера в процесі гарантування економічної безпеки бізнес-структур і достовірного безпекового представлення бізнесу у звітності.

Численні наукові праці подають різні трансформовані назви професії бухгалтера в сучасних умовах, які різняться залежно від розуміння предмета бухгалтерського обліку та набору здійснюваних функцій співробітниками. Науковці В. Жук, Є. Попко та Ю. Шендерівська [7] обґрунтовують наявність п'яти модифікацій назви бухгалтерської професії, доводячи необхідність її трансформації в назву «обліковий гарант» (табл. 1).

Таблиця 1.
Взаємозв'язок розуміння предмета бухгалтерського обліку та назви професії

№ п/п	Етапи приросту розуміння предмету	Назва професії
1	Відображення фактів господарського життя	Бухгалтер
2	Особистісні й методико-методичні аспекти обліково-цифрового представлення господарюючого суб'єкта	Публічний бухгалтер, фінансовий директор
3	Обліково-інформаційний продукт для стейкхолдерів	Інформаційний (обліковий брокер)
4	Природа обліково-інформаційного забезпечення довіри й керованості у цифровому соціально-економічному просторі	Обліковий гарант

Джерело: [7]

Узявши за основу різне трактування предмета бухгалтерського обліку та змісту бухгалтерської професії, можемо змоделювати взаємозв'язок етапів зміни розуміння місії бухгалтерської професії з плином науково-технічного прогресу і часу. Проведені дослідження показують, що зі стрімким поширенням цифрових технологій та збагаченням предметно-об'єктного складу бухгалтерський облік перетворився з практики-реєстрації на мистецтво-інтерпретацію та науку-пояснення, дедуктивну дефініцію яких обґрунтував в інституціональній теорії обліку академік В. Жук [1].

Таким чином, крім реєстрації фактів господарського життя, формування фінансової звітності та інформаційного забезпечення управлінських рішень, нині місія бухгалтерської професії полягає в підготовці нефінансової звітності, гарантуванні економічної безпеки і створенні можливостей для сталого розвитку як окремих підприємств, так і національної економіки загалом (рис. 2).

Рис. 2. Еволюційна трансформація місії бухгалтерського обліку та професії бухгалтера під впливом науково-технічного прогресу
Джерело: авторська розробка

Попередній аналіз досвіду практичної діяльності головних бухгалтерів та керівників економічних підрозділів підприємств, здійснений на основі всеукраїнського експертного опитування протягом 2019–2020 рр., дозволив сформулювати висновок про необхідність запровадження введення в професійне бухгалтерське середовище нової якості «гарант» – комплексу заходів та особистих професійних якостей фахівця, що дають змогу досягати кінцевої мети через задоволення інформаційних запитів і досягнення довіри, порозуміння та керуваності в цифровому світі. З урахуванням згаданих вище позицій вважаємо за доцільне розглядати назву професії бухгалтера з погляду її трансформації в «облікового гаранта економічної безпеки», що пов'язано з включенням економічної безпеки до об'єктного складу бухгалтерського обліку та її надважливою можливістю створювати основу для сталого розвитку підприємств (рис. 3).

Рис. 3. Еволюційна трансформація назви та місії професії бухгалтера в діджиталізованому світі
Джерело: авторська розробка

Інститут бухгалтерського обліку як наука, мистецтво та складова соціально-економічного розвитку може максимально розкрити свою спроможність лише за умови всебічного врахування методологічних засад формування професійного судження і трансформації інституту бухгалтерської професії в діджиталізованому

(цифровому) світі. Саме тому в процесі організації обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств надзвичайно важливо врахувати прояв біхевіористичних акцентів інституту бухгалтерського обліку як важливої домінанти гарантування та зміцнення економічної безпеки аграрних підприємств.

Отже, місія професії бухгалтера була і залишається поза межами зникнення в бізнес-середовищі, оскільки саме бухгалтер покликаний забезпечити стейкхолдерів повною достовірною інформацією, попередити ризики та кризи, напрацювати адаптовану до конкретних умов облікову політику і гарантувати економічну безпеку, що багато в чому залежить від правильності та методологічної точності сформованого професійного судження фахівця.

Досягнення зазначеної місії можливе лише за умови наявності сукупності специфічних компетенцій фахівця, зокрема обліково-аналітичних, безпекових, організаційно-управлінських, цифрових, комунікативно-лідерських та психологічних складових. У поєднанні з якісною освітою та здатністю до саморозвитку протягом професійного життя, облікового гаранта економічної безпеки слід розглядати як домінуючого фахівця топ-менеджменту підприємства.

Висновки. У міру зростання ризиків економічної діяльності підприємств у діджиталізованому світі змінюються їхні інформаційні системи та обліково-аналітичне забезпечення управлінських процесів. У цих умовах виникла необхідність трансформації місії бухгалтерської професії, головними компонентами якої, крім реєстрації фактів господарського життя і підготовки фінансової звітності, стають формування нефінансової звітності, гарантування економічної безпеки і сталого розвитку підприємницьких структур.

Запропоноване змістове наповнення трансформованої назви «обліковий гарант економічної безпеки» розширює горизонти розуміння місії та спроможності інституту бухгалтерського обліку й інституту професійних бухгалтерів та їх вирішальної ролі в процесі зміцнення економічної безпеки підприємств, галузей і національної економіки загалом.

Список літератури.

1. Жук В.М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.
2. Farrar Martin. Re-inventing finance for a digital world. *Association of International Certified Professional Accountants*. URL: <https://www.cgma.org/> (дата звернення 19.04.2020).
3. Всемирный конгресс бухгалтеров – 2018 в Сиднее и наше вероятное завтра. URL: <https://buh.ru/articles/documents/80970/> (дата звернення: 20.06.2020).
4. Мазина О. Соціальна місія професійної діяльності та її досягнення. *Нація: український парламентський клуб*. URL: <http://www.nacija.com.ua/?article=6240> (дата звернення: 11.06.2020).
5. Пестовская З. Будущее профессии бухгалтера. URL: <http://vobu.ua/rus/other/student/item/maibutnie-profesii-bukhhaltera-2> (дата звернення: 20.06.2020).
6. Вахрушина М.А. Грядущее исчезновение профессии бухгалтера: оцениваем вероятность перспективы. *Бухучет в строительных организациях*. 2016. № 12. С. 14–24.
7. Жук В.М., Попко Є.Ю., Шендерівська Ю.Л. Бухгалтерський облік: перегляд предмету і назви професії. *Облік і фінанси*. 2020. № 1 (87). С. 36–44.
8. Васильєва Л.М. Формування сучасної професії бухгалтера та вимоги до неї. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. Вип. 2 (10). URL: file:///C:/Users/User/Downloads/eui_2013_2_14.pdf (дата звернення: 20.05.2020).
9. Легенчук С. Ф. Багатоваріантність в бухгалтерському обліку: історико-теоретичні аспекти: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2017. 204 с.
10. Правдюк Н.Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: Центр учб. літ., 2019. 224 с.
11. Камінська Т.Г. та ін. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту на сільськогосподарських підприємствах: монографія / за ред. Т.Г. Камінської. Київ: ЦП «Компринт», 2013. 338 с.
12. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: учеб. пособие для вузов. Москва: Аудит, ЮНИТИ, 1996. 638 с.

References.

1. Zhuk, V.M. (2018), *Rozvytok teorii bukhghalterskogo obliku: instytucionalnyj aspekt* [Development of accounting theory: institutional aspect], Institute of Agrarian Economics, Kyiv, Ukraine.
2. Farrar, M. (2019), “Re-inventing finance for a digital world”, available at: <https://www.cgma.org/> (Accessed 19 April 2020).
3. World Congress of Accountants – 2018 in Sydney and our probable tomorrow, available at: <https://buh.ru/articles/documents/80970/> (Accessed 20 May 2020).
4. Mazina, O. (2017), “Social mission of professional activity and its achievements”, *Nation: Ukrainian Parliamentary Club*, [Online], available at: <http://www.nacija.com.ua/?article=6240> (Accessed 11 June 2020).
5. Pestovskaya, Z. (2019), “The future of the accounting profession”, available at: <http://vobu.ua/rus/other/student/item/maibutnie-profesii-bukhhaltera-2> (Accessed 20 May 2020).
6. Vakhrushyna, M.A. (2016), “The impending disappearance of the accounting profession: assessing the likelihood of a prospect” *Buhuchet v stroitel'nyh organizacijah*, vol. 12, pp. 14–24.
7. Zhuk, V.M., Popko, Je.Ju. and Shenderivsjka, Ju.L. (2020), “Accounting region: a look at the subject and name the profession”, *Oblik i finansy*, vol. 1 (87), pp. 36–44.
8. Vasiljeva, L.M. (2013), “Formation of the modern profession of an accountant and its requirements”,

Ekonomika. Upravlinnja. Innovaciji [Online], vol. 2 (10), available at: file:///C:/Users/User/Downloads/eui_2013_2_14.pdf (Accessed 20 May 2020).

9. Leghenchuk, S.F. (2017), *Baghatovariantnistj v bukhghaltersjkomu obliku: istoriko-teoretychni aspekty* [Versatility in accounting: historical and theoretical aspects], ZhDTU, Zhytomyr, Ukraine.

10. Pravdjuk, N.L., Mulyk, T.O. and Mulyk, Ja.I. (2019), *Upravlinnja finansovoju bezpekoju pidpryjemstv: oblikovo-analitychnyj aspect* [Management of financial security of enterprises: accounting and analytical aspect], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.

11. Kaminsjka, T.Gh. (2013), *Oblikovo-analitychne zabezpechennja finansovogho menedzhmentu na siljsjkoghospodarsjkykh pidpryjemstvakh* [Accounting and analytical support of financial management in agricultural enterprises], Komprynt, Kyiv, Ukraine.

12. Sokolov, Ja.V. (1996), *Buhgalterskij uchet: ot istokov do nashih dnei* [Accounting: from the origins to the present day], Audit, UNITY, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2020 р.